

Fågelskär i Mälaren 2022

Heltäckande inventering av kolonihäckande sjöfågel

Publiceringsdatum
2023-05-23

Enheten för miljöanalys
Telefon: 010-223 10 00
stockholm@lansstyrelsen.se

Författare: Mats Thuresson,
Länsstyrelsen Stockholm och

Per Hedenbo, Länsstyrelsen
Västmanland

Kartor: Per Hedenbo

Underlagsdata i kartor: LM
Översiktskartan och LM
Sverigekartan

ISBN 978-91-7937-237-8

Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Västmanlands och Stockholms län bedriver tillsammans med Mälarens vattenvårdsförbund fågelinventering i Mälaren som en del av den regionala miljöövervakningen. Följande rapport presenterar resultaten för 2022 med hänvisning till föregående inventeringar.

Sammanfattning

Mälarens samtliga fågelskär har inventerats under perioden 20 maj – 4 juni 2022. Tidigare inventeringar har ägt rum årligen 2005–2014, 2016, 2018 och 2020. Den genomförs sedan 2014 vartannat år. Med fågelskär avses öar eller skär med kolonihäckande måsar eller tärnor. Under inventeringen har 388 holmar och skär tillhörande 261 lokaler inventerats. Metoden som använts är räkning av individer av utvalda fågelarter som bedöms som bofasta på respektive lokal.

Sammanlagt inräknades 6 516 fåglar av 30 arter (exklusive storskarv) som bedömdes häcka på fågelskären. De fem talrikaste arterna var fisktärna (2 093), gråtrut (1 447) skrattnås (939), fiskmås (860) och vigg (262).

Antalet fisktärnor sjönk något sedan rekordåren 2018 och 2020 men är fortfarande på en hög nivå klart över medelvärdet för perioden 2005–2020 som är på cirka 1 600 individer. För de andra kolonihäckande måsfåglarna går det sämre; gråtrut och havstrut har låga antal men även fiskmås och skrattnås. Av övriga fåglar noterades hittills lägsta siffror för kanadagås (57), vitkindad gås (25), gräsand (199) och knipa (27). En ny art för inventeringen registrerades, nämligen skogssnäppa.

Bakgrund

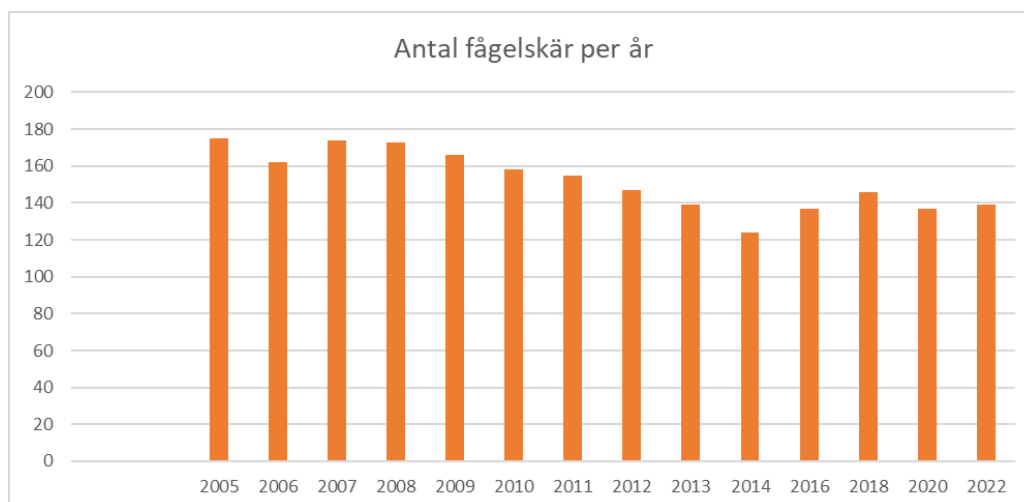
Mälaren har sedan 2004 varit föremål för omfattande studier av fåglar knutna till fågelskär. Detta har skett inom ramen för den miljöövervakning kopplad till Mälaren som bedrivs av länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Uppsala och Västmanlands län tillsammans med Mälarens vattenvårdsförbund. Fåglar är mycket lämpliga att använda som indikatorer för tillståndet i natur och miljö. De är placerade högt upp i näringskedjorna och svarar därmed relativt snabbt på eventuella förändringar. Fåglar är också relativt lätta att identifiera till art samtidigt som antalet erfarna ornitologer är generellt fler än experter på flertalet andra organismgrupper.

Metod

Metoden 2022 var densamma som de senaste åren, dvs. antalsräkning av alla fågelskär men utan särskilda boräkningar. Metoden beskrivs i ”Handledning för övervakning av fåglar på fågelskär i stora sjöar. Sammanfattning av arbetsmoment enligt basnivån i Naturvårdsverkets undersökningstyp Undersökningsområde: Mälaren Version 2016-01-25”. Samma metod används även vid motsvarande räkningar i Vänern, Vättern och Hjälmarren.

Resultat

Hela Mälaren har inventerats och samtliga fågelskär som uppfyllt inventeringens definition vid minst en av de tio föregående inventeringarna har besökts. Definitionen av fågelskär är här ett skär, eller en grupp av skär, med koloni-häckande måsar, trutar och/eller tärnor samt storskarv. Dessutom ingår lokaler med ensamhäckande havstrut, och man har även kontrollerat om nya skär har koloniserats av fåglar. Under fältarbetet 2022 upptäcktes två nya fågelskär. Årets fältarbete genomfördes under perioden 20 maj – 4 juni av sammanlagt sju personer fördelade på tre båtlag. Under inventeringen har 381 holmar och skär tillhörande 261 lokaler inventerats. 2022 var den fjortonde kompletta inventeringen av sjön. 139 lokaler uppfyllde definitionen för fågelskär vid inventeringen 2022, se figur 1.

Figur 1. Antal skär som uppfyllt definitionen för fågelskär åren 2005–2022.

Artvis genomgång av fågelskären

Den artvisa genomgång som följer rör främst arter med så pass bra träffbild i denna inventering att underlaget kan anses vara möjligt att utvärdera. För att noggrant följa förekomsten av storskarv inventeras den art separat.

Tabell 1. Den använda inventeringsmetodens precision för olika arter (modifierad efter Pettersson & Lundmark, 2015)

	Mälarens bestånd kan uppskattas	Förekomst kan följas
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	Ja	Ja
Vigg <i>Aythya fuligula</i>	Nej	Ja
Småskrake <i>Mergus serrator</i>	Ja	Ja
Storlom <i>Gavia arctica</i>	Ja	Ja
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	Nej	Nej
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	Ja	Ja
Skrattmåsar <i>Chroicocephalus ridibundus</i>	Nej	Ja
Fiskmåsar <i>Larus canus</i>	Nej	Ja
Östersjötrut <i>L. f. fuscus</i>	Nej	Ja
Gråtrut <i>L. argentatus</i>	Ja	Ja
Havstrut <i>L. marinus</i>	Ja	Ja
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	Ja	Ja

Efter artnamnet har tillfogats förkortningar enligt 2020 års nationella bedömningen i rödlistan som tas fram av Artdatabanken. [Rödlistan speglar risken för att arten ska försvinna från Sverige](#). Följande förkortningar används här; VU – Sårbar, NT-Nära hotad, LC – Livskraftig

Vitkindad gås (Branta leucopsis) LC

Trots de ökande stora mängder flyttande vitkindade gäss som kan ses på olika rastplatser i landet har den vitkindade gåsen som häckfågel i Sverige en nedåtgående trend. Bottenrekord i år 25 individer. 21 av dessa påträffades i område Östra Mälaren med 12 individer på lokalen Lindholmen.

Vigg (Aythya fuligula) LC

Sammanlagt 262 individer på 52 lokaler är låga siffror för inventerings-perioden. Björkfjärden är det klart starkaste området och hyser drygt hälften av fåglarna. Trenden är negativ

Småskrake (Mergus serrator) LC

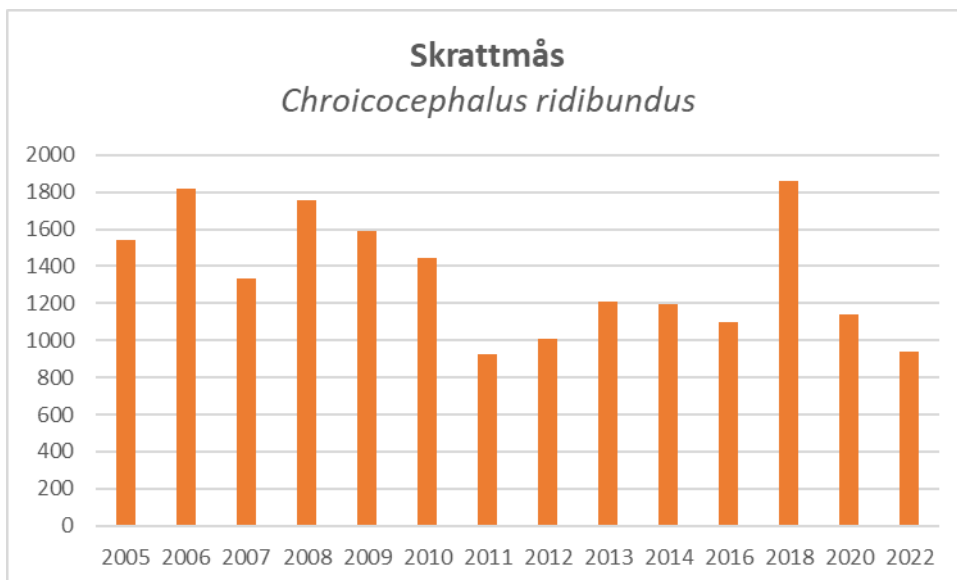
Totalt hittades 58 individer på 20 lokaler. Årets resultat är det näst högsta sedan inventeringen startade. Björkfjärden hyser cirka 80 % av fåglarna.

Strandskata (Haematopus ostralegus) NT

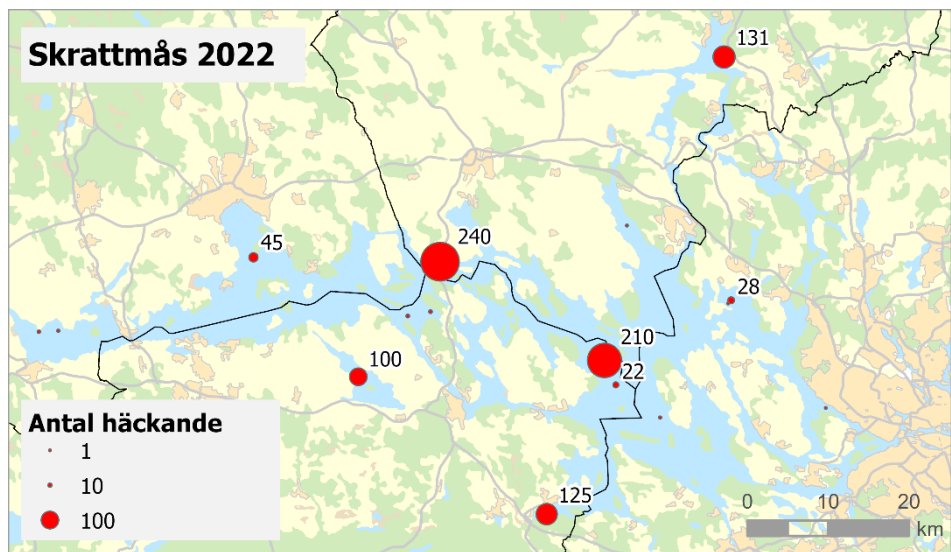
59 individer på 36 lokaler med Björkfjärden och Östra Mälaren som starkaste fästen är bara en liten bit under maxnoteringen under inventeringen. Enligt bedömningen i rödlistan så har det svenska beståndet minskat med mellan 30-50 % de senaste 30 åren.

Skrattmå (Chroicocephalus ridibundus) NT

939 individer på 16 lokaler är den näst lägsta som noterats under inventeringen. De två största kolonierna fanns vid Knösen i Hjulstafjärden med 240 individer och Ringsö, skär 100 m O om, i Prästfjärden, med 210 individer (se figur 3).

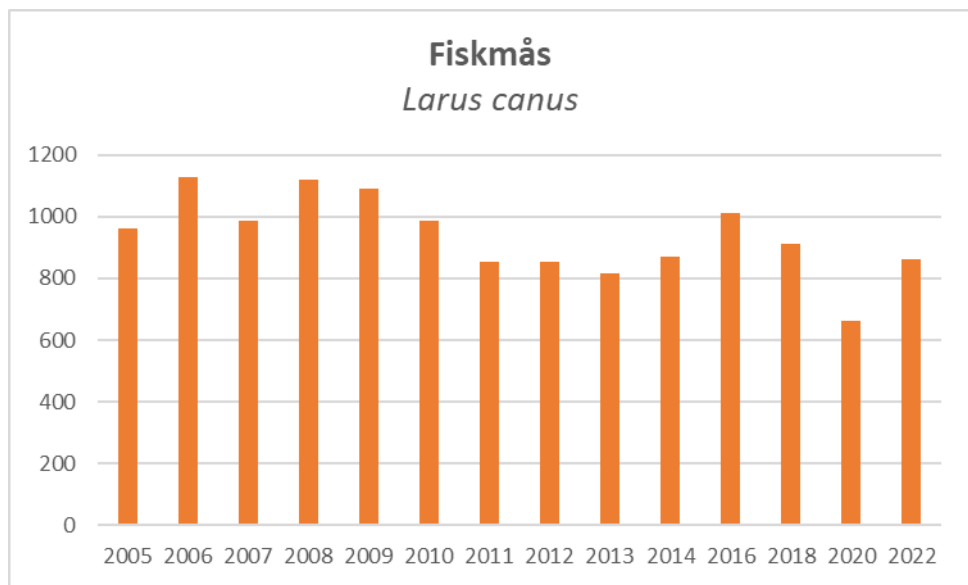
Figur 2. Antal individer av skrattmå registrerade i inventeringen 2005–2022.

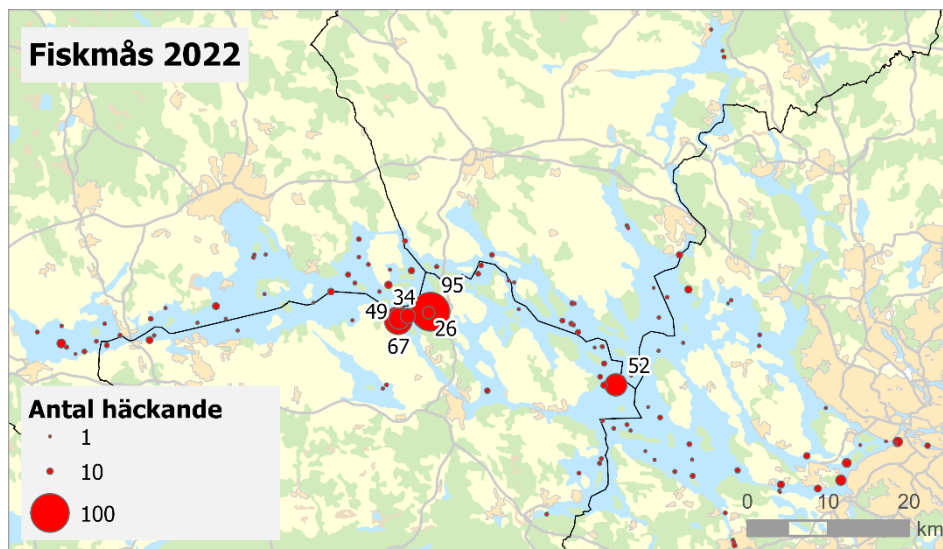
Figur 3. Fågelskär i Mälaren med häckande skrattmås 2022.

Fiskmås (Larus canus) NT

Totalt räknades 860 individer på 113 lokaler med Björkfjärden som talrikaste område med 224 fåglar. Antalet är lägre än medel för inventeringen men högre än 2020 års bottenrekord. Arten rödlistades 2020 (NT, Nära hotad).trenden är negativ.

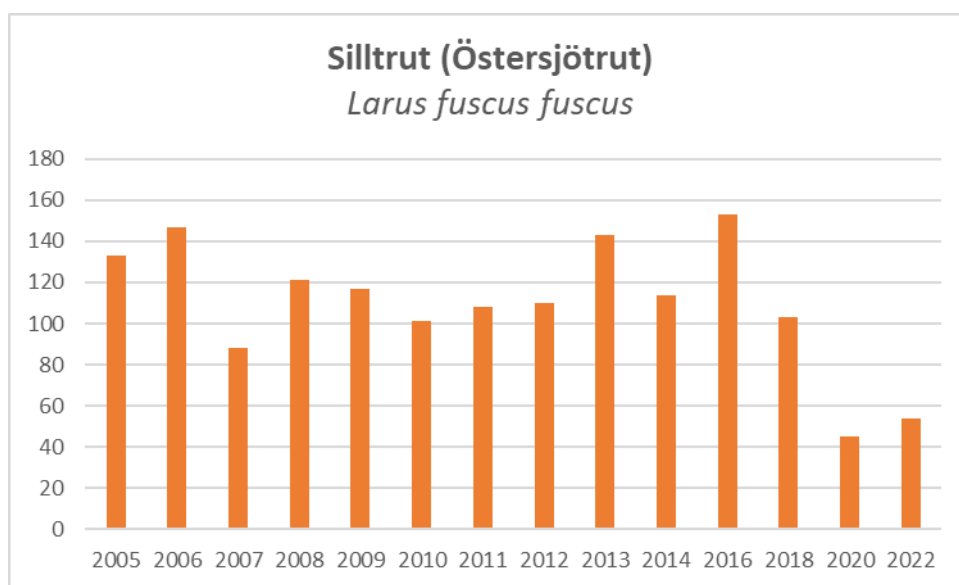
Figur 4. Antal individer av fiskmås registrerade i inventeringen 2005–2022.

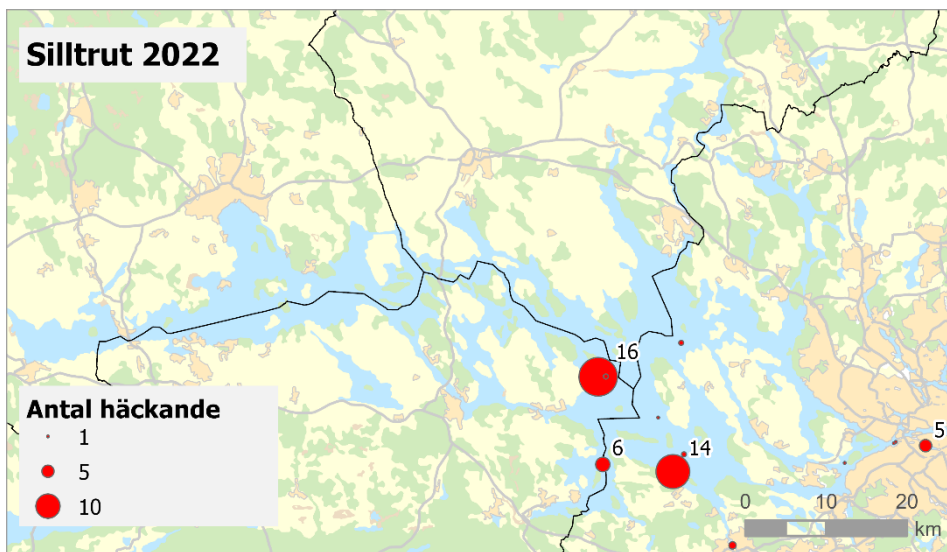
Figur 5. Fågelskär i Mälaren med häckande fiskmåsar 2022.

Silltrut av underarten östersjötrut (Larus fuscus fuscus) VU

Totalt påträffades endast 54 individer på 9 lokaler, vilket är under hälften av medelvärdet för perioden. En anledning är att beståndet vid Bergskär och Lövsjär minskat från 43 till sex individer. Nationellt har populationstrenden hos underarten Östersjösiltrut (*Larus fuscus fuscus*) som det är fråga om i Mälaren försämrats sin status från 2015 till 2020, då den nu är klassificerad som Sårbar istället för Nära hotad.

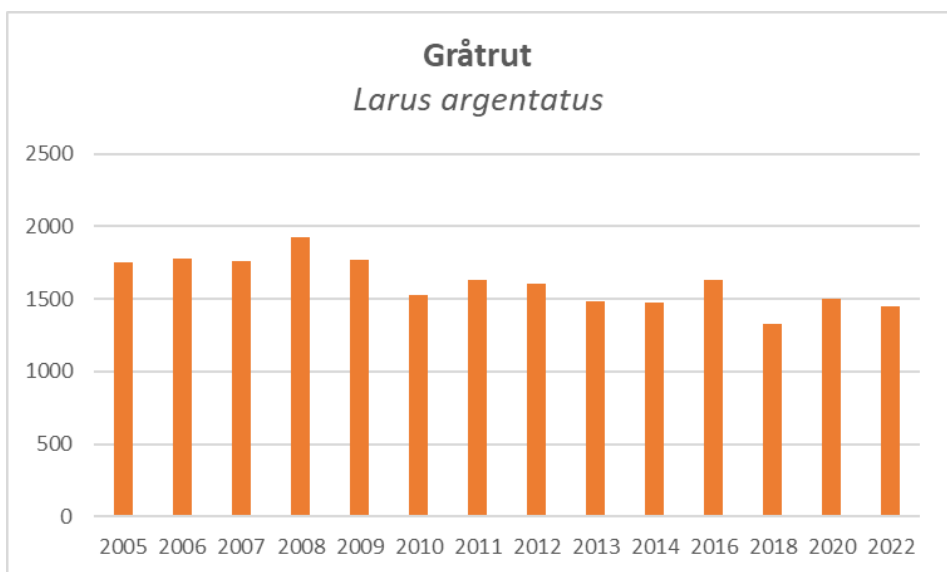
Figur 6. Antal individer av silltrut registrerade i inventeringen 2005–2022.

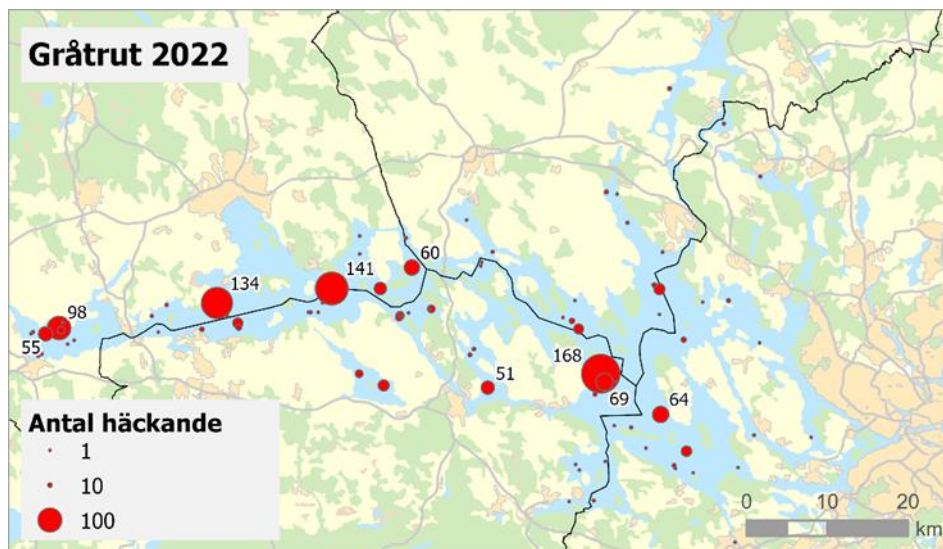
Figur 7. Fågelskär i Mälaren med häckande silltrut 2022.

Gråtrut (Larus argentatus) VU

1447 fåglar på 83 lokaler är det lägsta antal lokaler som noterats. Arten har under inventeringens tidsperiod en statistiskt säkerställd negativ trend. Gråtrutten har en nationell nedåtgående trend vilket är tydligt även för Vänerns gråtrutar men inte lika tydligt i Vättern. Även Hjälmaren hade färre gråtrutar 2021 än tidigare år.

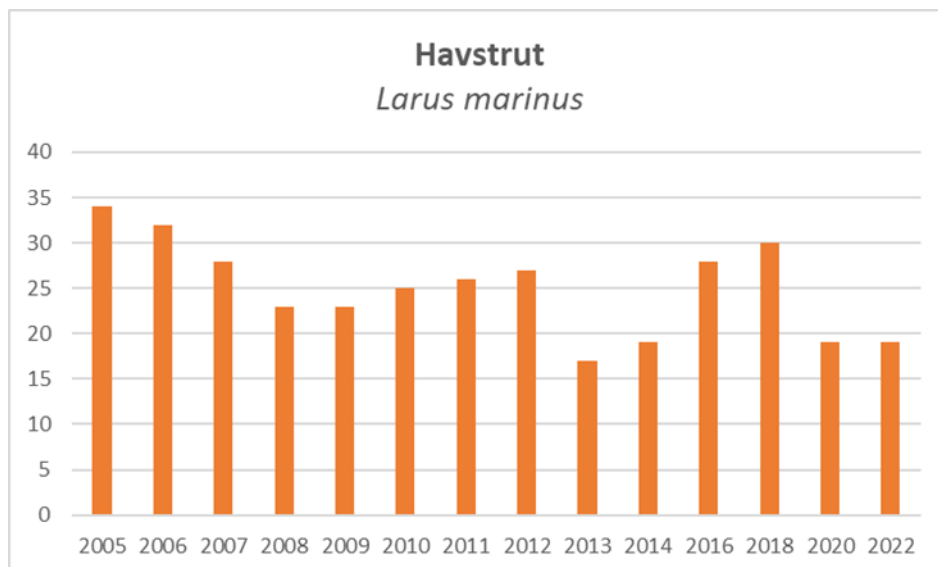
Figur 8. Antal individer av gråtrut registrerade i inventeringen 2005–2022.

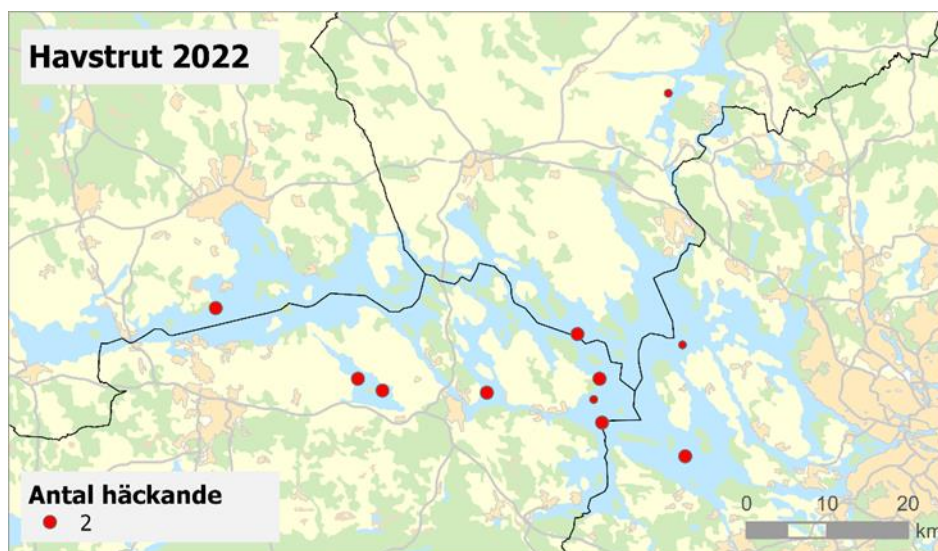
Figur 9. Fågelskär i Mälaren med häckande gråtrut 2022.

Havstrut (Larus marinus) V1

Totalt fann inventerarna 19 adulta individer på 12 lokaler. Antalet är bland de lägsta under inventeringsperioden och detsamma som 2020. Arten har nationellt en negativ trend.

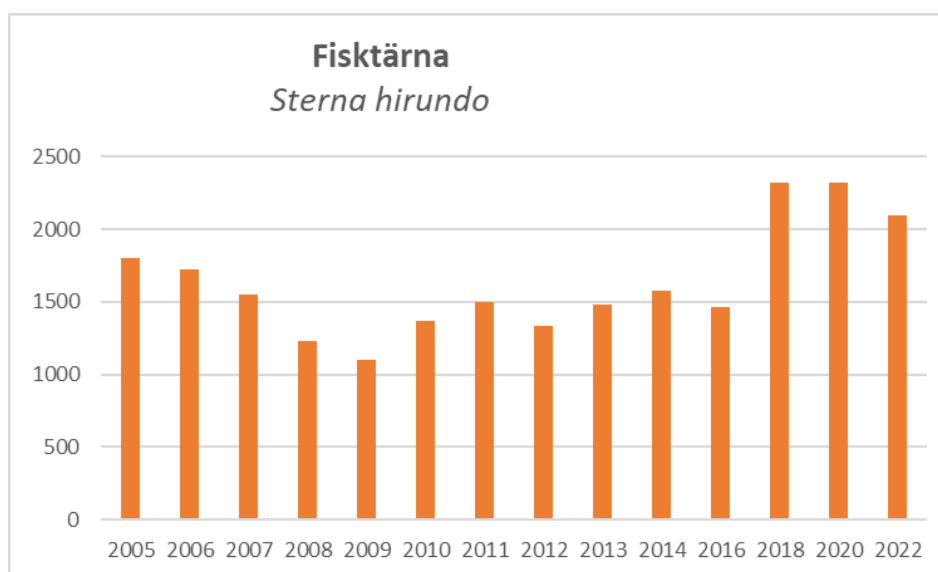
Figur 10. Antal individer av havstrut registrerade i inventeringen 2005–2022.

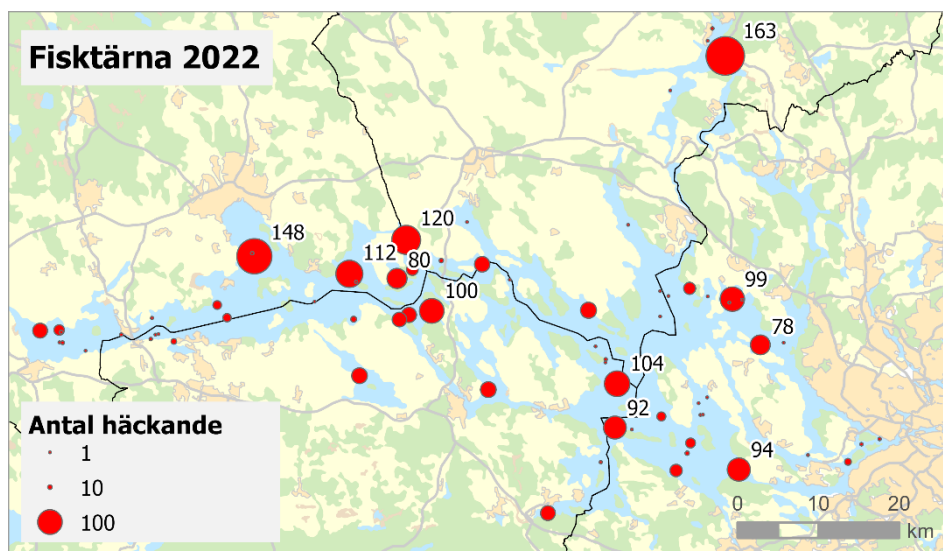
Figur 11. Fågelskär i Mälaren med häckande havstrut 2022.

Fisktärna (Sterna hirundo) LC

Fisktärnan hade återigen ett bra år i Mälaren. 2 093 fåglar registrerades 2022, vilket är något mindre men i nivå med rekordsiffrorna 2018 och 2020. 69 lokaler är den högsta siffra som noterats under inventeringen. Fem lokaler hade fler än 100 individer och den rikaste var Blackan i Ekoln med 163 individer.

Figur 12. Antal individer av fisktärna registrerade i inventeringen 2005–2022.

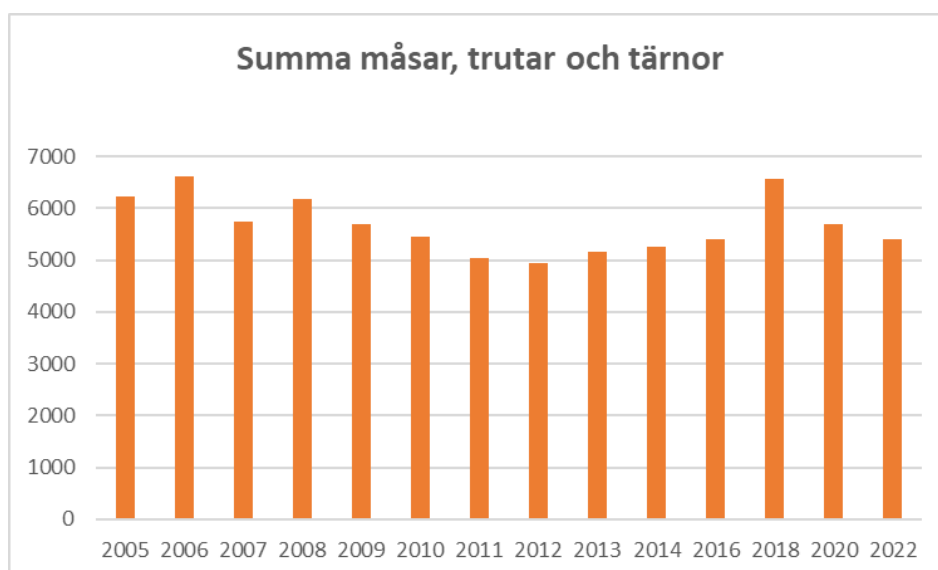
Figur 13. Fågelskär i Mälaren med häckande fisktärna 2022.

Storskarv (*Phalacrocorax carbo sinensis*) LC

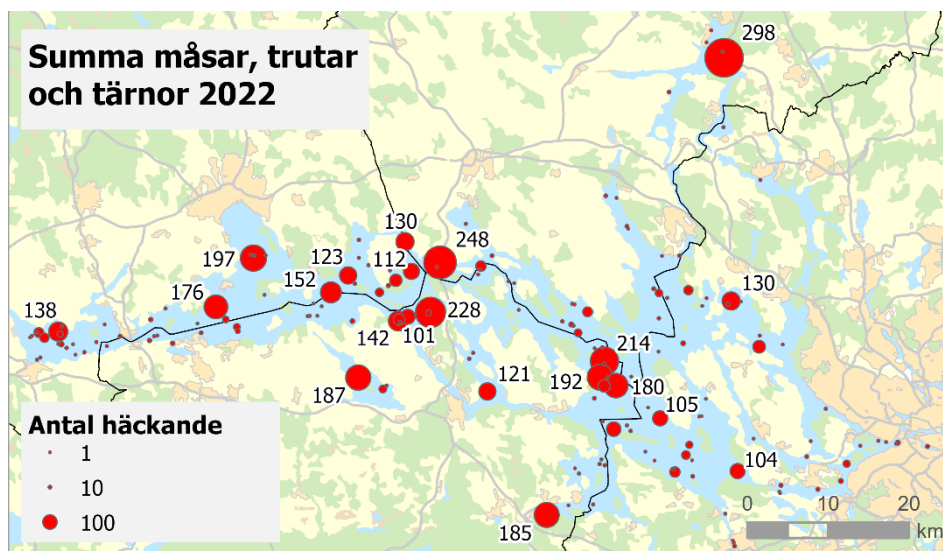
Storskarvar inventeras numera vartannat år och senast 2021. Aktiva boplatser har ändå registrerats inom ramen för fågelskärsinventeringen. Totalt registrerades 17 aktiva kolonier. En koloni definieras här som samtliga häckningar/aktiva bon inom ett avstånd av 2000 meter ifrån varandra. numera vartannat år.

Generella trender

Om man tittar sammantaget på det registrerade antalet måsar, trutar och tärnor under inventeringsperioden så är 2022 års resultat på 5 412 fåglar något lägre än medelvärdet för perioden på 5 670 fåglar, detsamma gäller om man tittar på totalantalet registrerade fågelskärsfåglar; 2022 6516 jämfört med medelvärdet 7031 fåglar.

Figur 14. Det sammanlagda antalet registrerade måsar, trutar och tärnor på fågelskär 2005–2022.

Figur 15. Fördelningen och antal av häckande måsar, trutar och tärnor i Mälaren 2022.

Tack!

Samtliga som på något sätt bidragit till genomförandet av denna inventering tackas härmed för sin insats.

Ett speciellt tack till årets fältinventerare med Ralf Lundmark i spetsen som organiserat det hela. Förutom Ralf deltog också: Hanna Lundmark, Gustav Renberg, Ture Persson, Martin Sjunnesson, Björn Sjögren och Tomas Viktor.

Referenser

Gezelius, L. 2022, [Sjöfåglar på fågelskär 2021](#), Årsskrift 2021 från Vätternvårdsförbundet, rapport nr 154

Green, M; Haas, F & Lindström, Å; 2022, [Övervakning av fåglarnas populationsutveckling - Årsrapport för 2022](#), rapport utgiven av Lunds universitet på uppdrag av Naturvårdsverket

Nilsson, J., [Hjälmarens fågelskär 2021 - Miljöövervakning av kolonihäckande sjöfågel](#), Rapportserien, Länsstyrelserna i Västmanland, Södermanland och Örebro län.

Rees, J. 2022, [Övervakning av fåglar på Vänerns fågelskär – Sammanfattning av inventeringsresultatet 2022](#), PM Vänerns Vattenvårdsförbund

Pettersson, T. & Landgren, T. 2016. [Handledning för övervakning av fåglar på fågelskär i stora sjöar](#). Sammanfattning av arbetsmoment enligt basnivån i Naturvårdsverkets undersökningstyp Undersökningsområde: Mälaren Version 2016-01-25

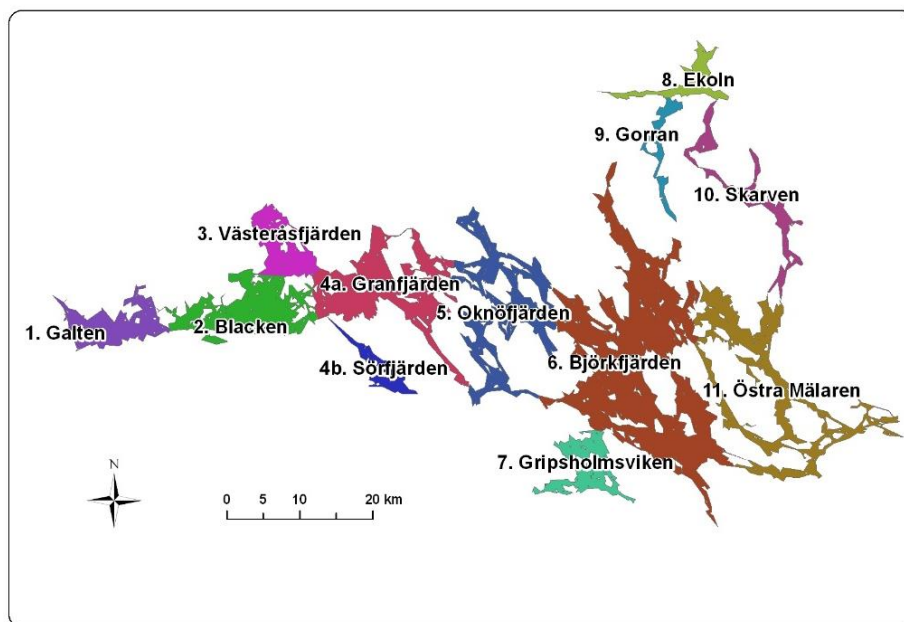
Bilagor

Bilaga 1–4. Tabeller över förekomst av fåglar på fågelskär enligt inventeringens definition. Redovisning av antal fåglar och lokaler för hela Mälaren 2005–2022. Redovisning av antal fåglar och lokaler per delområde 2022.

Observera att antal redovisade fåglar och lokaler till mindre del kan skilja sig jämfört med föregående årsrapporter. Summeringarna följer strikt inventeringens definition:

- Endast fåglar på fågelskär har tagits med, det vill säga:
 - skär med minst tre måsar, trutar eller tärnor som hävdar revir intill varandra
 - skär med ett ensamt häckande havstrutpar
 - skär med minst två par häckande storskarv.
- Efter tio inventeringar utan att fågelskärskriteriet uppfyllts tas lokalen bort från nästkommande års inventeringsprotokoll och fåglar observerade på lokalen efter tioårsperioden ingår inte längre i summeringarna. Det innebär att lokaler som inte varit fågelskär sedan 2007 inte ingår i sammanräkningen för år 2020.

Figur 16. Inventeringsområden i Mälaren

Bilaga 1. Totalt antal häckande fåglar (för storskarv antal bon, antalet bon 2018, 2020, 2022 avser 2017,2019 respektive 2021) på fågelskär i Mälaren 2005–2022.

Art	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2018	2020	2022
Knölsvan	33	49	35	58	74	54	42	52	49	37	50	36	62	67
Sängsvan				1		3		2	4	2	4	3	4	4
Grågås	15	51	55	82	134	27	156	80	88	46	73	198	105	122
Kanadagås	200	286	133	209	196	180	120	96	151	91	87	91	65	57
Vitkindad gås	65	55	35	56	42	69	62	81	109	75	59	58	28	25
Bläsand		4	7		3	1		6	7		2			
Snatterand	15	16	12	20	18	11	28	30	6	18	36	19	60	61
Kricka				3		3				1	1		4	2
Gräsand	259	318	307	362	424	268	301	318	282	238	255	208	215	199
Skedand								2			1			
Brunand				1	1		5	3	1					
Vigg	332	306	360	401	309	260	355	272	325	279	291	275	273	262
Ejder									1					
Svärta												2		
Knipa	78	94	90	153	115	98	74	87	66	36	78	51	58	27
Småskrake	28	47	56	39	47	41	24	22	4	18	42	50	67	58
Storskrake	37	58	38	85	45	31	28	37	30	35	33	26	40	43
Storlom	2	5	1	1	2	2	0	0	0	3	2	0	2	0
Skäggdopping	3	9	15	27	89	53	36	47	33	27	61	50	20	14
Storskarv	2178	1945	2471	2354	2349	2038	1948			2210		3802	2984	2079
Gråhäger	16	19	15	9	4	16	12	11	7	9	22	20	14	1
Havsörn				3	2	4	3	1	4	2	5	3	3	4
Brun kärrhök								1						
Fiskgjuse	10	6	17	12	17	18	13	13	16	27	21	21	25	15
Lärkfalk			2		3		2		3		1	1	4	
Sothöna	2	14	16	14	14	8	6	3		2	3	11	3	9
Trana												1		
Strandskata	36	37	53	64	61	58	56	47	52	56	55	36	55	59
Tofsvipa								1				1		2
Rödbena							1					2		1
Skogsnäppa														1
Drillsnäppa	46	53	63	67	70	81	82	45	51	48	65	71	65	47
Skrattmås	1543	1821	1334	1754	1590	1445	927	1011	1209	1198	1099	1861	1143	939
Fiskmås	960	1126	988	1120	1090	985	853	854	818	870	1011	913	662	860
Silltrut	133	147	88	121	117	101	108	110	143	114	153	103	45	54
Gråtrut	1754	1779	1764	1928	1771	1530	1633	1603	1484	1478	1634	1330	1505	1447
Havstrut	34	32	28	23	23	25	26	27	17	19	28	30	19	19
Fisktärna	1799	1722	1549	1226	1098	1372	1499	1332	1479	1579	1467	2324	2322	2093
Svarttärna													1	
Korp			3	2	2	1	1	2	2	1	3	4	1	1
Summa (ej storskarv)	7400	8054	7064	7841	7361	6745	6453	6196	6441	6309	6642	7799	6870	6493

Bilaga 2. Antal lokaler med häckande fåglar på fågelskär i Mälaren 2005–2022.

Art	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2018	2020	2022
Knölsvan	22	27	24	32	45	33	27	32	30	23	31	21	35	41
Sängsvan				1		2		1	2	1	2	2	3	2
Grågås	9	9	10	10	15	10	12	17	22	9	15	35	19	28
Kanadagås	83	108	46	85	73	81	48	46	71	45	43	54	28	31
Vitkindad gås	6	7	9	14	5	8	9	8	15	12	11	12	8	7
Bläsand		2	4		2	1		3	5		1			
Snatterand	9	6	5	8	11	8	10	13	4	9	18	7	27	30
Kricka				2		2				1	1		2	2
Gräsand	86	102	110	117	130	91	102	100	91	100	98	76	81	74
Skedand								1			1			
Brunand				1	1		1	3	1					
Vigg	72	66	73	78	68	64	69	61	66	68	66	62	61	52
Ejder									1					
Svärta												2		
Knipa	34	44	41	64	47	44	39	38	33	18	37	25	24	11
Småskrake	13	17	17	17	19	19	12	12	2	12	18	19	20	20
Storskrake	17	24	23	38	22	14	19	18	15	21	18	16	18	23
Storlom	1	3	1	1	1	1				2	2		1	
Skäggdopping	3	4	7	10	13	12	9	7	5	5	9	7	4	3
Storskarv	21	19	20	21	19	16	14	16	16	14	17	13	15	16
Gråhäger	4	3	3	7	3	5	4	5	4	2	13	5	6	1
Havsörn				2	2	3	2	1	3	1	4	3	3	2
Brun kärrhök								1						
Fiskgjuse	6	5	12	10	13	14	10	10	8	20	14	15	15	11
Lärkfalk			2		2		1		3		1	1	3	
Sothöna	2	8	9	4	4	3	4	2		1	2	4	1	2
Trana													1	
Strandskata	23	23	38	36	37	35	34	33	32	32	33	24	38	36
Tofsvipa								1					1	1
Rödbena							1					2		1
Skogsnäppa														1
Drillsnäppa	37	39	46	52	52	61	63	37	41	37	56	57	46	34
Skrattmås	25	20	28	20	18	19	19	20	17	19	18	24	15	16
Fiskmås	111	116	139	126	139	135	135	128	118	115	131	123	109	113
Silltrut	17	18	17	25	21	18	20	12	16	17	18	14	9	12
Gråtrut	121	118	128	138	140	123	126	122	119	94	102	99	98	83
Havstrut	17	18	19	15	15	14	17	14	11	13	16	14	12	11
Fisktärna	64	44	53	51	60	58	54	42	45	47	56	67	59	69
Svarttärna														1
Korp			2	2	2	1	1	1	2	1	2	3	1	1

Bilaga 3. Totalt antal häckande fåglar på fågelskär 2022 per inventeringsområde

Art	Galten	Blacken	Västeråsfjärden	Granfjärden	Oknöfjärden	Björkfjärden	Gripsholmsviken	Ekoln, Gorran och Skarven	Östra Mälaren	Summa
Knölsvan	2	2		5		43	7	1	7	67
Sångsvan				2		2				4
Grågås	53	7		9	22	22		1	8	122
Kanadagås	2	4		4		26	1	7	13	57
Vitkindad gås	2					2			21	25
Snatterand	3	1		7	4	28		2	16	61
Kricka						1			1	2
Gräsand	12	19	2	28	7	83	2	9	37	199
Vigg	3	15		53	6	147	7		31	262
Knipa						27				27
Småskrake		1				48	2		7	58
Storskrake				6	1	22			14	43
Skäggdopping						1			13	14
Storskarv (aktiva bon, 2021)	203	367	31	55	476	151	191	166	439	2079
Gråhäger						1				1
Havsörn	2					2				4
Fiskgjuse	4	1		1	1	7	1			15
Sothöna									9	9
Strandskata	6	3	1	3	5	24		2	15	59
Tofsvipa						2				2
Rödbena						1				1
Skogssnäppa						1				1
Drillsnäppa	1	1	2	4		28	1	2	8	47
Skrattmås	10		45	356		238	125	131	34	939
Fiskmås	51	46	9	354	32	224	18	8	118	860
Silltrut						40	6		8	54
Gråtrut	195	213		414	75	508	11	16	15	1447
Havstrut		2		4	2	10		1		19
Fisktärna	111	79	152	654	122	535	59	170	211	2093
Korp									1	1

Bilaga 4. Antal lokaler med häckande fåglar på fågelskär 2022 per inventeringsområde

Art	Galten	Blacken	Västeråsfjärden	Granfjärden	Oknöfjärden	Björkfjärden	Gripsholmsviken	Ekoln, Gorran och Skarven	Östra Mälaren	Summa
Knölsvan	1	1		3		27	4	1	4	41
Sångsvan				1		1				2
Grågås	8	3		3	3	6		1	4	28
Kanadagås	2	3		2		14	1	3	6	31
Vitkindad gås	1					1			5	7
Snatrand	2	1		5	2	17		1	2	30
Kricka						1			1	2
Gräsand	7	8	1	11	3	31	1	3	9	74
Vigg	2	3		12	4	24	2		5	52
Knipa						11				11
Småskrake		1				15	1		3	20
Storskrake				3	1	10			9	23
Skäggdopping						1			2	3
Storskarv	2	1	1	3	3	1	1	2	2	16
Gråhäger						1				1
Havsörn	1					1				2
Fiskgjuse	1	1		1	1	6	1			11
Sothöna									2	2
Strandskata	4	2	1	3	1	13		1	11	36
Tofsvipa						1				1
Rödbena						1				1
Skogssnäppa						1				1
Drillsnäppa	1	1	2	3		18	1	1	7	34
Skrattmås	2		1	4		4	1	1	3	16
Fiskmås	9	10	3	21	7	39	4	3	17	113
Silltrut						7	1		4	12
Gråtrut	9	9		19	7	27	5	3	4	83
Havstrut		1		2	1	6		1		11
Fisktärna	7	7	2	12	4	22	2	4	9	69
Korp									1	1